

Maloljetnici lišeni slobode prema kaznenom zakonodavstvu

*Izvod iz 24. Općeg izvješća,
objavljeni 2015. godine*

1. Uvodne napomene

96. Godine 1998., u svom 9. Općem izvješću, CPT je postavio kriterije kojima se rukovodi u svom radu kada obavlja posjete mjestima u kojima su "maloljetnici" (osobe mlađe od 18 godina¹) lišeni slobode. Konkretno, utvrđen je niz mjera zaštite koje bi trebalo ponuditi svim maloljetnicima lišenim slobode u okviru kaznenog zakonodavstva i uvjeta u pritvorskim centrima posebno projektiranim za maloljetnike. Odbor smatra da je sazrijo vrijeme za analizu navedenih standarda na temelju iskustava stečenih prilikom posjeta obavljanih od 1998. godine, a uzimajući u obzir kretanja na europskoj i širim razinama, fokusirajući se u ovoj fazi na lišavanje slobode maloljetnika u kontekstu kaznenog zakona.

Na početku, CPT ponavlja da njegove standarde treba promatrati kao komplementarne standardima navedenim u međunarodnim instrumentima, posebno u Konvenciji Ujedinjenih naroda od 1989. godine o pravima djeteta i Preporuci CM / Rec (2008) 11 Komiteta ministara Vijeća Europe državama članicama o europskim pravilima za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji podliježu sankcijama ili mjerama ("Europska pravila za mlade prijestupnike"), koja pruža detaljan set pravila za tretman maloljetnih prijestupnika u Europi.² Odbor zdušno zagovara temeljna načela sadržana u člancima 3. i 37.b Konvencije o pravima djeteta i Pravilima 5 i 10 Europskih pravila za maloljetne prijestupnike, prema kojima u svim radnjama koje se tiču maloljetnika, primarni interes moraju biti njihovi najbolji interesi, pri čemu se mjera lišenja slobode treba odrediti samo kao posljednja mjera, i to u najkraćem mogućem trajanju.

2. Maloljetnici u policijskom pritvoru

97. Imajući u vidu svoj preventivi mandat, prioritet CPT-a tokom vršenja posjeta je nastojanje da se utvrdi da li su maloljetnici koji su lišeni slobode podvrgnuti zlostavljanju. Nažalost, namjerno zlostavljanje maloljetnika od strane policijskih službenika nije nipošto iskorijenjeno, i ono je i dalje istinski problem u brojnim europskim zemljama. CPT delegacije i dalje dobivaju vjerodostojne navode o zlostavljanju pritvorenih maloljetnika. Navodi se često odnose na udarce nogom,

¹ U većini zemalja članica Vijeća Europe, minimalna starosna dob za krivičnu odgovornost je od 14 do 15 godina, dok u nekoliko zemalja, taj minimum ide od 8 do 13 godina starosti.

² Također vidjeti Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za provođenje sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. godine ("Pekinška pravila"), Pravila iz 1990. godine Ujedinjenih naroda za zaštitu maloljetnika lišenih slobode", Smjernice iz 1990. godine Ujedinjenih naroda za prevenciju maloljetničke delikvencije ("Smjernice iz Rijada") i Smjernice Komiteta ministara Vijeća Europe iz 2010. godine o pravosuđu naklonjenom djeci.

šamaranje, udarce drugih vrsta ili udaranje palicama u vrijeme hapšenja (čak i nakon što je dotični maloljetnik stavljen pod kontrolu), tijekom prijevoza ili naknadno ispitivanje u ustanovama agencija za sprovođenje zakona. Također nije neuobičajeno da maloljetnici postanu žrtve prijetnji ili verbalnog zlostavljanja (uključujući i zlostavljanje rasističke naravi), dok su u rukama agencija za sprovođenje zakona.

98. U periodu neposredno nakon hapšenja, ove su osobe najviše izložene opasnosti od zlostavljanja. Zato CPT zagovara tri osnovne mjere zaštite (kao što su pravo pritvorenih osoba da obavijeste bliske rođake ili drugu osobu o svom pritvoru, da imaju pravo na branitelja i liječnika), koje bi se trebale primjenjivati od samog početka lišavanja slobode (odnosno od trenutka kada je osoba prvi put obvezna ostati u nadležnosti neke od agencija za sprovođenje zakona). S obzirom na njihovu posebnu ranjivost, CPT smatra da maloljetnici koji se nalaze u policijskom pritvoru uvijek trebaju imati korist od sljedećih dodatnih mjera zaštite protiv zlostavljanja:

- službenici agencija za sprovođenje zakona bi trebali imati formalnu obvezu da se pobrinu da rođak ili druga odrasla osoba u koju maloljetnik ima povjerenje, bude obaviješten o činjenici da se maloljetnik nalazi u pritvoru (bez obzira da li to zahtijeva sam maloljetnik);
- pritvoreni maloljetnik nikada ne bi trebao biti podvrgnut policijskom ispitivanju niti bi trebalo tražiti od njega da daje bilo kakve izjave ili potpisuje bilo koji dokument koji se odnosi na kazneno djelo ili djela za koje je osumnjičen(a) da je počinio (počinila), bez prisutnosti branitelja i, u načelu, neke pouzdane odrasle osobe (opcija "ne želi vidjeti branitelja" se ne bi trebala primjenjivati na maloljetnike);
- posebno sročeni letak sa informacijama o gore spomenutim mjerama zaštite treba dati svakom pritvorenom maloljetniku odmah po dolasku u ustanovu za provedbu zakona. Informativni letak mora biti pristupačan djeci, napisan jednostavnim i jasnim jezikom i dostupan na različitim jezicima. Posebnu pozornost treba obratiti na mogućnost da maloljetnici u potpunosti shvaćaju dobijene informacije.

99. CPT smatra da niko ne bi trebao biti zadržan u policijskoj ustanovi u duljem vremenskom periodu s obzirom da takvi objekti obično ne zadovoljavaju odgovarajuće uvjete i odgovarajući režim. Osim toga, iskustvo je pokazalo da su osobe u policijskom pritvoru ranjivije i često izložene većem riziku od podvrgavanja mučenju ili drugim oblicima zlostavljanja. Iz toga slijedi da je potrebno uložiti što veći napor kako bi se maloljetnički pritvor u ustanovama agencija za sprovođenje zakona sveo na minimum. U nekim zemljama, maloljetnici se u policijskim stanicama i dalje zadržavaju dulje od deset ili više dana; takvi postupci su neprihvatljivi. CPT smatra da, u pravilu, maloljetnike ne bi trebalo držati u ustanovama agencija za sprovođenje zakona dulje od 24 sata. Nadalje, potrebno je uložiti sve napore kako bi maloljetnici boravili u odgovarajućem okruženju, i u tu svrhu izbjegavati pritvor u običnim policijskim stanicama. U tom smislu bi bilo vrlo poželjno uspostaviti posebne policijske jedinice za maloljetnike kako bi se maloljetnici što prije sklonili od opće populacije u policijskim pritvorima i smjestili u specijaliziranim objektima za zadržavanje maloljetnika.

Nažalost, Odbor i dalje nalazi maloljetnike smještene u policijskim stanicama zajedno sa odraslima u istim ćelijama. Takvo stanje stvari nije prihvatljivo. Ranjivost maloljetnika u tom se smislu odnosi na načelo smještanja maloljetnika odvojeno od odraslih.

100. Pored toga, policijski službenici koji se često ili isključivo bave maloljetnicima ili koji se primarno bave prevencijom maloljetničke delinkvencije trebaju pohađati specijaliziranu inicijalnu i stalnu obuku.

3. Pritvorski centri za maloljetnike

a. uvod

101. CPT se dugo zalagao da svi pritvoreni maloljetnici koji su osumnjičeni ili osuđeni za kazneno djelo moraju biti držani u pritvorskim centrima posebno projektiranim za osobe te dobi, u okruženju koje ne podsjeća na zatvor i pod režimom koji odgovara njihovim potrebama i sa osobljem obučenim za rad sa mladim ljudima. Nažalost, to još uvijek ni izdaleka nije slučaj u mnogim državama članicama Vijeća Europe. Ostvaren je napredak u osiguravanju da se maloljetnici koji se šalju u zatvor ne drže zajedno sa odraslima, nego samo u jedinicama za smještaj maloljetnih osoba. Međutim, prečesto ove jedinice pružaju ne samo loše materijalne uvjete, nego, zbog nedostatka obučenog osoblja, maloljetni zatvorenici žive u još uvijek lošem režimu, te su potpora i nadzor i dalje nedovoljni. To znači da maloljetnici nemaju koristi od svrsishodnih aktivnosti i obuke u životnim vještinama koje su korisne za reintegraciju u zajednicu nakon puštanja iz pritvora.

S druge strane, Odbor je posjetio jedan broj ustanova za maloljetnike u nekoliko zemalja, koje su u pravom smislu okrenute mladim ljudima i utemeljene na konceptima prostorija prikladnih za svakodnevni život. Te su ustanove sastavljene od malih jedinica u kojima ima dovoljno osoblja, od kojih se svaka sastoji od ograničenog broja jednokrevetnih soba (obično ne više od deset) i zajedničkih prostorija. Mladi ljudi tijekom dana obavljaju čitav niz svrsishodnih aktivnosti a osoblje u svakoj jedinici promovira osjećaj zajedništva. CPT smatra da ovakva vrsta centra predstavlja model držanja maloljetnika u pritvoru u svim europskim zemljama.

102. Kao što je već navedeno, maloljetnici (bilo u istražnom pritvoru ili im je određena kazna) ne bi po pravilu trebali biti držani u institucijama za odrasle, nego u objektima posebno konstruiranim za ovu dobnu grupu. CPT smatra da kada se u iznimnim slučajevima smještaju u zatvorima za odrasle, maloljetnici moraju uvijek biti smješteni odvojeno od odraslih, u specijalnim jedinicama. Nadalje, odrasli zatvorenici ne bi trebali imati pristup ovakvim jedinicama. S tim u svezi, Odbor smatra da nekada postoje argumenti za sudjelovanje maloljetnika u aktivnostima koje se odvijaju izvan ćelija sa odraslim zatvorenicima, pod strogim uvjetima i odgovarajućim nadzorom od strane osoblja. Takve se situacije dešavaju, primjerice, kada u ustanovi ima vrlo malo ili samo jedan maloljetnik počinitelj nekog kaznenog djela; potrebno je poduzeti korake kako bi se izbjeglo smještanje maloljetnika *de facto* u samicu.

103. Maloljetnici koji su u pritvoru prema kaznenom zakonodavstvu, u načelu, ne bi trebali biti pritvoreni sa maloljetnicima koji su lišeni slobode iz drugih razloga. Muški i ženski maloljetnici koji su smješteni u istoj instituciji trebaju biti smješteni u zasebnim jedinicama, iako se u toku dana mogu družiti pri obavljanju organiziranih aktivnosti, uz odgovarajući nadzor. Posebnu pozornost treba obratiti na smještaj maloljetnika koji pripadaju različitim dobnim grupama, kako bi se na najbolji način odgovorilo njihovim potrebama. Također treba poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se osigurala odgovarajuća udaljenost između navedenih dobnih grupa, kako bi se spriječili neželjeni utjecaj, dominacija i zlouporaba.

Europska pravila za mlade prijestupnike navode da se mlađi odrasli prijestupnici mogu, ako je potrebno, smatrati maloljetnicima, te prema njima postupati u tom smislu. Ovakva praksa može biti korisna za mlade osobe na koje se odnosi, ali zahtijeva pažljivo postupanje kako bi se spriječila pojava negativnog ponašanja. U tom pogledu, CPT smatra da je potrebno izvršiti procjenu od slučaja do slučaja kako bi se donijela odluka o prikladnosti prebacivanja određenog pritvorenika u ustanovu za odrasle nakon što je postao punoljetan (tj navršio 18 godina), uzimajući u obzir preostali dio njegove ili njene kazne / zrelosti / utjecaja na druge maloljetnike i druge relevantne imbenike.

b. materijalni uvjeti

104. Dobro dizajniran pritvorski centar za maloljetnike bi trebao osigurati pozitivne i personalizirane uslove pritvora za mlade osobe, poštujući njihovo dostojanstvo i privatnost. Sve sobe trebaju biti adekvatno opremljene i imati dobar pristup prirodnom svjetlu i adekvatnoj ventilaciji.

Maloljetnici u pravilu trebaju biti smješteni u zasebnim sobama; potrebno je objasniti razloge zašto je u najboljem interesu maloljetnika da spavaću sobu dijeli sa još jednim zatvorenikom. Maloljetnici bi trebali biti konsultirani prije nego se od njih zatraži da dijele smještaj u kome spavaju sa nekim drugim i trebaju imati mogućnosti navesti osobu sa kojom bi željeli biti smješteni.

Treba sve učiniti da bi se izbjeglo smještanje maloljetnika u velikim spavaonicama s obzirom da iskustvo CPT-a govori da ovakav smještaj predstavlja znatno veći rizik izloženosti nasilju i iskorištavanju. Potrebno je istaći da bi ustanove sa velikim spavaonicama trebalo prevazići.

105. Pored toga, maloljetnici moraju imati neometan pristup sanitarnim čvorovima koji zadovoljavaju higijenske uvjete i poštuju privatnost. Konkretno, treba obratiti pozornost na neometan pristup maloljetnica sanitarnim čvorovima i prostorijama za pranje, kao i higijenskim sredstvima, kao što su higijenski ulošci.

106. Ako je prikladno, maloljetnim prijestupnicima također treba dopustiti da nose vlastitu odjeću. Onima koji nemaju prikladnu vlastitu odjeću, ustanova treba osigurati neuniformiranu odjeću.

c. režim

107. Iako je nedostatak svrsishodnih aktivnosti štetan za svakog zatvorenika, osobito je štetan za maloljetnike, koji imaju posebnu potrebu za fizičkom aktivnošću i intelektualnom stimulacijom. Maloljetni zatvorenici bi tijekom dana trebali imati pristup potpunom programu obrazovanja, sporta, stručnog osposobljavanja, rekreaciji i drugim svrsishodnim aktivnostima koje se odvijaju izvan pritvorskih ćelija.

108. Tjelesna aktivnost bi trebala predstavljati važan dio dnevnog programa maloljetnika. Svim maloljetnicima bi trebalo biti dopušteno da redovito vježbaju, najmanje dva sata svaki dan, od čega bi najmanje jedan sat trebalo provesti na otvorenom, a po mogućnosti, i znatno više. Vanjski prostori za vježbu bi trebali biti prostrani i odgovarajuće opremljeni kako bi maloljetnici imali istinsku priliku da se tjelesno iskažu (npr sport); prostori za vježbu bi također trebali biti opremljeni skloništem od nevremena.

109. Nakon prijema, potrebno je izraditi individualizirani plan za svakog maloljetnika, navodeći ciljeve, vremenski okvir i sredstva putem kojih se ciljevi mogu postići, kako bi se najbolje iskoristilo vrijeme koje maloljetnik provodi u pritvoru, razvijale vještine i sposobnosti koje mu pomažu da se reintegrira u društvo.

110. Obrazovanje i stručno osposobljavanje koje se nudi maloljetnicima u pritvoru bi trebali biti slični onima koji se nude u društvenoj zajednici, uz prisustvo profesionalnog nastavnog kadra / trenera. Maloljetnici u pritvoru trebaju dobijati iste vrste diplome ili uvjerenja (nakon uspješno završenog školovanja) kao i maloljetnici koji pohađaju nastavu u obrazovnim objektima društvene zajednice. Treba poduzeti mjere kako bi se izbjeglo da završna uvjerenja o obrazovanju nose bilo

kakvu oznaku institucionalne pripadnosti maloljetnika. S obzirom na posebno tešku životnu povijest mnogih maloljetnika, potrebno je učiniti svaki napor pri njihovom poticanju i motiviranju da pohađaju obrazovne kurseve / kurseve stručnog osposobljavanja i sudjeluju u radionicama na kojima mogu savladati vještine koje bi im prilikom puštanja iz pritvora bile od koristi. U velikom broju zemalja, CPT je promatrao praksu obuke maloljetnika u korištenju kompjutera (uključujući Internet) i / ili dopuštanje odabranim pritvorenim maloljetnicima da pohađaju škole u vanjskoj društvenoj zajednici. Takvu praksu treba poticati.

111. CPT također želi naglasiti da maloljetnice koje se nalaze u pritvoru, nikako ne smiju imati manje skrbi, zaštite, pomoći i obuke od muških maloljetnika, usprkos činjenici da je njihov broj znatno manji i da su pritvorski centri gotovo uvijek dizajnirani za muške zatvorenike. Ukoliko je potrebno, treba poduzeti potrebne dodatne mjere kako bi se osiguralo jednako postupanje.

112. U raznim posjećenim objektima, CPT je primijetio postojanje diferenciranog režima zasnovanog na poticanju u kojem se nagrađuje napredak maloljetnika koji su kooperativni i dobro se ponašaju, dok se pritvorenici koji se loše ponašaju degradiraju i podvrgavaju različitim ograničenjima. Po mišljenju CPT-a, bihevioralni pristup može biti koristan u poticanju maloljetnih pritvorenika da se pridržavaju normi življenja unutar grupe i nastave konstruktivne puteve osobnog razvoja. Međutim, izostanak poticaja zbog nepridržavanja pravila brzo može doseći razinu potpunog lišavanja koje je nespojivo sa minimalnim zahtjevima. Konkretno, treba poduzeti korake kako bi se izbjeglo da maloljetnik bude izložen režimu koji je srodan smještaju u ćeliji-samici. Osim toga, procedure bi trebale biti formalne i transparentne kako bi se izbjegle "odgojne mjere" koje postaju takve ili se smatraju proizvoljnim.

d. zdravstvena skrb

113. Prilikom analize pitanja zdravstvene zaštite u zatvorima, CPT se u svom radu rukovodio brojnim opštim kriterijima (pristup liječniku; isti kvalitet zdravstvene skrbi; suglasnost pacijenta i povjerljivost, preventivna zdravstvena zaštita; profesionalna neovisnost i profesionalna kompetencija). Osim toga, u svom 23. Općem izvješću, Odbor je naveo detaljne standarde u pogledu uloge zdravstvenih usluga u zatvoru u sprečavanju zlostavljanja (posebno kroz sistemsko evidentiranje ozljeda i pružanje informacija nadležnim tijelima). Naravno, svi gore navedeni standardi vrijede jednako za maloljetničke pritvorske centre.

114. Obzirom na navedeno, CPT uvijek posvećuje posebnu pozornost posebnim medicinskim potrebama maloljetnika lišenih slobode. Posebno je važno da zdravstvene usluge maloljetnicima čine sastavni dio multidisciplinarnog (medicinsko-psiho-socijalnog) programa zdravstvene skrbi. To podrazumijeva, između ostalog, da nakon prijema svi maloljetnici moraju imati korist od sveobuhvatne procjene individualnih, medicinskih, psiholoških i socijalnih potreba i da uvijek postoji tijesna saradnja između zdravstvenog tima date ustanove (liječnici, medicinske sestre, psiholozi, itd) i drugih stručnjaka, uključujući specijalizirane odgajatelje, socijalne radnike i nastavnike, koji su u redovnom kontaktu sa pritvorenim osobama. Cilj bi trebao biti da se osigura zdravstvena skrb za maloljetne zatvorenike kao dio kontinuirane mreže potpore i terapije.

115. Svi bi maloljetnici trebali biti na odgovarajući način intervjuirani i medicinski pregledani od strane ljekara ili kvalificirane medicinske sestre koja je odgovorna liječniku, što je prije moguće nakon prijema u pritvorski centar, na sam dan prijema. Ako se pravilno izvodi, takvo medicinsko skeniranje po prijemu bi trebalo omogućiti zdravstvenom timu ustanove da identificira mlade osobe koje imaju potencijalne zdravstvene probleme (npr. ovisnost, seksualno zlostavljanje i suicidalne tendencije). Identifikacija takvih problema u dovoljno ranoj fazi će olakšati donošenje efikasne preventivne aktivnosti u okviru uspostave programa medicinsko-psiho-socijalne njege.

116. Također je posve jasno da pritvoreni maloljetnici imaju tendenciju uključivanja u rizično ponašanje, pogotovo s obzirom na droge, alkohol i seksualnu praksu, te da imaju veću vjerojatnost da si nanesu ozljede. Kao posljedica, u svakom pritvoru za maloljetnike bi trebala postojati sveobuhvatna strategija za upravljanje problemom ovisnosti (uključujući prevenciju i liječenje) i prevenciju samoozljeđivanja i samoubojstava. Pružanje zdravstvene edukacije o prenosivim bolestima je još jedan važan element preventivnog programa zdravstvene skrbi. Maloljetnici sa duševno-zdravstvenim problemima trebaju biti zbrinuti od strane psihijatarata i psihologa specijaliziranih za duševno zdravlje djece i adolescenata.

117. Posebnu pozornost uvijek treba obratiti potrebama zdravstvene skrbi žena maloljetnica: osigurati pristup ginekologu i obuku o ženskoj zdravstvenoj skrbi. Trudne maloljetnice i maloljetne majke u pritvoru trebaju uživati odgovarajuću potporu i medicinsku skrb; koliko god je to moguće, treba poticati alternativu pritvoru. U tom smislu, relevantni standardi za žene lišene slobode koje je razradio CPT u svom 10. Općem izvješću, vrijede jednako za pritvorene maloljetnice.³

118. Zdravstveno osoblje također treba igrati aktivnu ulogu u praćenju kvaliteta i količine hrane. Nutritivno stanje maloljetnika treba ocjenjivati kroz, između ostalog, izradu grafikona rasta za one maloljetnike koji su još uvijek u fazi rasta.

e. pitanja osoblja

119. Pritvor i briga o maloljetnicima lišenim slobode je posebno izazovan zadatak. Potrebno je uzeti u obzir da su mnogi od njih pretrpjeli tjelesno, seksualno ili psihičko nasilje. Osoblje pozvano da ispuni ovaj zadatak treba biti pažljivo odabrano, da ga krasi lična zrelost, profesionalni integritet, te sposobnost da se nosi sa izazovima rada i čuvanje dobrobiti ove dobne grupe. Točnije, treba poduzeti korake kako bi se osigurala redovna prisutnost specijaliziranih odgajatelja, psihologa i socijalnih radnika u pritvorskim centrima za maloljetnike. Oni bi trebali biti spremni raditi sa mladim ljudima, i biti sposobni da ih vode i motiviraju. S ciljem izbjegavanja utiska o boravku u zatvoru, osoblje koje je u direktnom kontaktu sa maloljetnicima u pravilu ne treba nositi palice, sprejove za onesposobljavanje ili druga sredstva obuzdavanja. Prema praksi koju je uočio CPT u nekoliko maloljetničkih pritvorskih centara, zatvorsko osoblje ne nosi zatvorsku uniformu i takvu praksu treba poticati. Mješovito osoblje može imati blagotvoran učinak u smislu zatvorske etike i poticati pažljiviju i opušteniju atmosferu.

120. Svo osoblje, uključujući i ono koje obavlja dužnosti starateljstva, koji su u izravnom kontaktu sa maloljetnicima, treba proći kroz profesionalnu obuku, kako tokom prijema na radno mjesto, tako i u kontinuitetu, te koristiti odgovarajuću vanjsku potporu i nadzor u obavljanju svojih dužnosti. Posebnu pažnju treba posvetiti obuci osoblja u sprečavanju nasilnih incidenata, posebno pri verbalnoj de-eskalaciji s ciljem smanjenja napetosti, te obuci o profesionalnim tehnikama obuzdavanja.

121. Odgovornost uprave pritvorskih objekata je da poduzmu posebne mjere za zaštitu maloljetnika od svih oblika zlostavljanja, uključujući seksualne ili druge vrste iskorištavanja. Osoblje treba biti oprezno u vezi sa znacima nasilnog ponašanja (uključujući i tjelesno i seksualno zlostavljanje, verbalno zlostavljanje, iznude i krađe stvari drugih maloljetnika), znati kako reagirati u takvim slučajevima i usvojiti proaktivan stav u cilju sprečavanja takvih incidenata.

---

³ Vidjeti CPT/Inf (2000) 13, stavovi 26.do 33.

f. kontakt sa vanjskim svijetom

122. Aktivno poticanje dobrih kontakata sa vanjskim svijetom može biti posebno korisno za maloljetnike lišene slobode, od kojih mnogi mogu imati probleme u ponašanju vezane za emocionalnu lišenost ili nedostatak socijalnih vještina. Treba uložiti napore i osigurati da svi maloljetni zatvorenici dobiju mogućnost da ostvare kontakt sa svojim obiteljima i drugim osobama od trenutka kada su primljeni u pritvorski centar. Koncept obitelji treba tumačiti liberalno, tako da su kontakti sa osobama sa kojima je maloljetnik uspostavio odnos uporedivi sa kontaktom koji ima sa članovima obitelji, čak i ako veza nije formalizirana. Radi njihove socijalne integracije, maloljetnicima treba što je moguće više odobravati redovne dopuste (bilo u pratnji ili samostalno).

123. Maloljetnici trebaju imati koristi od prava na posjete više od jednog sata svakog tjedna, a i mogućnost da primaju posjete i vikendom. Kratkotrajne posjete bi trebale biti dopuštene, u pravilu, bez ograničenja.

U nekim je zemljama CPT primijetio da su maloljetnicima odobrene dugotrajne posjete bez nadzora. Osim u slučajevima kada to nije u najboljem interesu maloljetnika, takav pristup je posebno dobrodošao u cilju poticanja obiteljskog života maloljetnika, druženja sa bliskim rođacima, kao i njihove reintegracije u društvo.

124. Svi maloljetnici, uključujući i one u pritvoru, moraju imati redovit pristup telefonu i mogućnost da u svako doba ostvare svoje pravo na prepisku. Ako postoje sigurnosni razlozi, moguće je pratiti posebne telefonske pozive i dopisivanje, a u posebnim slučajevima i zabraniti ih. Svaka takva odluka bi se trebala temeljiti na obrazloženom riziku od tajnih dogovora ili drugih nezakonitih aktivnosti, te treba vrijediti samo u određenom razdoblju.

U nekim objektima koje je CPT posjetio, maloljetnici mogu komunicirati sa članovima obitelji na redovitoj osnovi pomoću besplatnog razgovora putem Internet Protokola (VoIP) usluga. Takvi postupci su vrlo dobrodošli; međutim, takve načine komunikacije ne treba smatrati zamjenom za posjete.

125. Informacije o premještajima, otpustu iz pritvora, disciplinskim sankcijama, zaštitnim i mjerama sigurnosti koje se primjenjuju prema maloljetnicima, kao i podaci o bilo kojoj bolesti, ozljedi ili smrti, trebaju odmah biti prosljeđene roditeljima ili zakonskom zastupniku datog maloljetnika.

g. disciplina i sigurnost

126. Restorativnom načinu rješavanja sukoba treba dati prioritet nad formalnim stegovnim postupcima i sankcijama. Pri uvođenju disciplinskih sankcija, ako se primjenjuju, potrebno se je voditi načelom proporcionalnosti i njihovim određivanjem koje mora biti u potpunosti sukladno odgovarajućim formalnim disciplinskim pravilima i procedurama, a ne u obliku neslužbene kazne. Svaki oblik kolektivnog kažnjavanja je neprihvatljiv.

U velikom broju objekata koje je CPT posjetio, nije neuobičajeno da osoblje primjenjuje tzv. "pedagoški šamar" ili neke druge oblike tjelesnog kažnjavanja maloljetnika koji se nedolično ponašaju. U tom pogledu, CPT podsjeća da će tjelesno kažnjavanje vjerojatno prerasti u zlostavljanje, te samim tim mora biti strogo zabranjeno.

127. CPT želi naglasiti da kontakt maloljetnika sa vanjskim svijetom nikada ne bi trebalo osporavati kao disciplinsku mjeru, niti ograničavati, osim ako se disciplinski prekršaj ne odnosi na takav kontakt.

128. Svaki oblik izolacije maloljetnika je mjera koja može ugroziti njihovo tjelesno i / ili duševno blagostanje i zato je treba primijeniti samo kao sredstvo u krajnjoj nuždi.

Po mišljenju CPT-a, smještanje u samicu kao stegovnu mjeru treba izreći samo u vrlo kratkom vremenskom periodu i, bez izuzetka, ne dulje od tri dana. Kada god se maloljetniku odredi takva mjera, trebala bi biti praćena socio-edukativnom potporom i odgovarajućim ljudskim kontaktom. Član osoblja zdravstvenog tima treba posjetiti maloljetnika odmah nakon smještanja u ćeliju, a nakon toga redovito, barem jednom dnevno, ako je potrebno, osigurati mu brzu liječničku pomoć i liječenje.

129. Glede boravka u samici u zaštitne ili preventivne svrhe, CPT smatra da takva mjera može, u iznimno rijetkim slučajevima, biti potrebna kako bi se zaštitili posebno ranjivi maloljetnici ili spriječili ozbiljni rizici za osobnu sigurnost drugih ili opću sigurnost zatvora, pod uvjetom da se ne mogu naći apsolutno nikakva druga rješenja. O svakoj takvoj mjeri bi trebala odlučiti nadležna tijela, na osnovu jasne procedure koja određuje prirodu boravka u samici, njegovo trajanje, razloge zbog kojih se može izreći i redovne revizije procesa, kao i mogućnost za maloljetnike da podnesu žalbu protiv odluke neovisnom vanjskom organu. Maloljetnicima o kojima je riječ uvijek treba osigurati odgovarajući ljudski kontakt i dnevne posjete člana zdravstvenog tima.

Isto tako, smještanje nasilnog i/ili uznemirenog maloljetnika u neki prostor gdje može povratiti smirenost trebalo bi biti vrlo iznimna mjera. Svaka takva mjera ne bi trebala trajati dulje od nekoliko sati i nikada ne bi trebala biti korištena kao neformalna kazna. Mehanička sredstva obuzdavanja nikada se ne bi smjela koristiti u ovom kontekstu. Pri svakom smještanju maloljetnika u sobu za smirenje treba odmah obavijestiti liječnika kako bi mu se omogućilo da odgovori na potrebe zdravstvene skrbi tog maloljetnika. Osim toga, svako takvo smještanje mora biti zabilježeno u centralnom registru kao i u osobnom dossieru maloljetnika.

h. informacije o pravima

130. Nakon prijema, svim maloljetnicima treba dati popis pravila svakodnevnog života u datoj ustanovi i pisani opis prava i obveza na jeziku i na način koji mogu shvatiti. Maloljetnicima također treba dati informacije o tome kako podnijeti pritužbu, uključujući i kontaktne detalje tijela nadležnog za primanje pritužbi, kao i adrese svih službi koje pružaju pravnu pomoć.

Za one maloljetnike koji su nepismeni ili koji ne shvaćaju jezik u pisanom obliku, gore navedeni podaci trebaju biti sročeni na način da mu se omogući puno shvaćanje.

i. pritužbe i inspekcijske procedure

131. Efikasne pritužbe i inspekcijske procedure su temeljne mjere zaštite protiv zlostavljanja na svim pritvorskim mjestima, uključujući i pritvorske centre za maloljetnike.

Maloljetnici (kao i njihovi roditelji, odnosno zakonski zastupnici) morali bi imati otvorene mogućnosti ulaganja pritužbe u administrativnom sustavu ustanove i trebali bi imati pravo na upućivanje pritužbe - na povjerljivoj osnovi - neovisnom tijelu. Postupak ulaganja pritužbi bi trebao biti jednostavan, efikasan i naklonjen djetetu, posebno s obzirom na jezik kojim se koristi. Maloljetnici (kao i njihovi roditelji, odnosno zakonski zastupnici) trebaju imati pravo tražiti pravni savjet o pritužbama i pravo na besplatnu pravnu pomoć, kada interesi pravde to zahtijevaju.

132. CPT također pridaje posebnu važnost redovitim posjetama neovisnog tijela svim pritvorskim centrima za maloljetnike, kao što su gostujući odbori, sudac, dječji ombudsmen, odnosno Nacionalni preventivni mehanizam (osnovan prema Fakultativnom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv mučenja - OPCAT) sa ovlaštenjem za primanje pritužbi - i, ako je potrebno, poduzimanje akcije na – pritužbe maloljetnika ili pritužbe koje su uložili njihovi roditelji ili zakonski zastupnici, pregled smještaja i objekata, te procjene da li ti objekti posluju sukladno zahtjevima domaćih zakona i relevantnih međunarodnih standarda. Članovi inspeksijskog tijela trebaju biti proaktivni i ući u izravni kontakt sa maloljetnicima, uključujući intervjuiranje zatvorenika u četiri oka.